

10. A KORRUPCIÓ ÉSZLEÉSE, ELFOGADÁSA ÉS GYAKORLATA

KELLER TAMÁS – SIK ENDRE

Noha a korrupciót a szakirodalomban nagyon sokféle módon definiálják [politikai korrupció (Heidenheimer–Johnston–Levine, 1989), patrónus-kliens kapcsolatok (Eisenstadt–Roniger, 1984), politikai gazdaságtan (Rose–Ackerman, 1978), általános modell (Gambetta, 2002)], tanulmányunkban a korrupció fogalmát a kenőpénzfizetésre szűkítjük le. Tesszük ezt azért, mert meggyőződésünk, hogy a korrupció mérésének megbízhatatlansága miatt (Sik, 2002) csak a korrupció egyszerűsített, pontosan definiált változatát célszerű elemezni. Az elemzés érvényességét fokozza, ha több szemszögből vizsgáljuk a korrupció kultúrafüggő, átpolitizált, latenciától terhelt jelenségét. Ennek megfelelően rövid tanulmányunkban előbb a korrupció észlelését, elfogadását, végül pedig a gyakorlatát vesszük szemügyre. Írásunk végén ennek a három dimenzióknak az összefüggését vizsgáljuk. Adatainkat több, egymástól független, de közel azonos időben végzett és az országok közel azonos halmazára vonatkozó adatbázisból merítjük

10.1. A korrupció észlelése – külső és belső perspektívából

A korrupció¹ észlelésének nemzetközi összehasonlító elemzésére leggyakrabban használt mérőeszköz a Transparency International (TI) által létrehozott korrupcióérzékelési index (CPI), amely az állami szektorban tapasztalható korrupcióra összpontosít.² A CPI adatainak forrása független intézetek által készített korrupciós felmérések. Az index 0-tól (erősen korrupt) 10-ig (korrupciómentes) terjedő skálán méri a korrupciót.

A CPI-t elemzésünkben a korrupció *külső* megfigyelők által észlelt nagyságának mérésére használjuk. A 2006 és 2008 közötti indexértékek átlagát vettük, és a könnyebb értelmezhetőség érdekében fordított skálával dolgoztunk, amit *inverz CPI*-nek nevezzük.³ A 10.1. ábra országsorrendjét szemügyre véve azt látjuk, hogy a külső szakértők jobbra az EU balkáni, baltikumi, mediterrán és közép-európai régióit ítélik a legkorruptabbnak, a skandináv és a kisebb nyugat-európai országokat pedig a legkevésbé korruptnak.

¹ A Transparency International által ajánlott definíció szerint a korrupció során az egyén a rábízott hatalmat magánhaszon-szerzésre használja, www.transparency.org/news_room/faq/corruption_faq

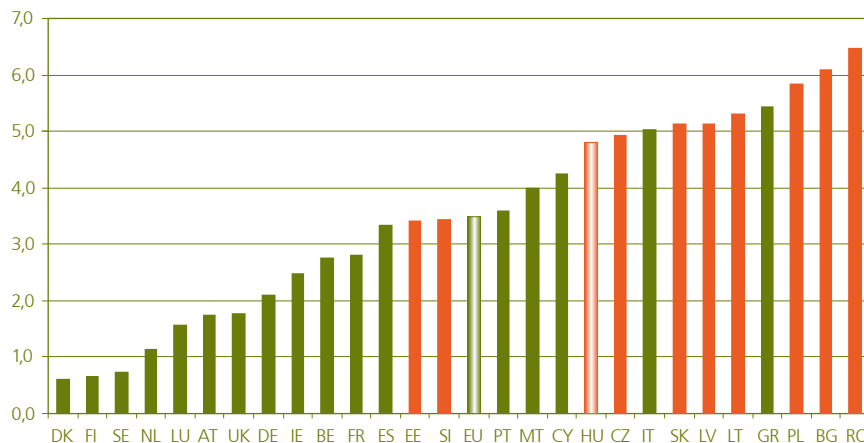
² www.transparency.hu/files/p/415/7868120021.pdf

³ A számítás módja: 10 – a CPI eredeti értéke. Adatainkat a Transparency International honlapjáról töltöttük le, a letöltés dátuma: 2009. április 6. Az egyes adatfájlokban megtalálható az adatszolgáltatók neve is.

CPI 2006: www.transparency.hu/files/p/330/9544082342.doc

CPI 2007: www.transparency.hu/files/p/329/9563037495.xls

CPI 2008: www.transparency.hu/files/p/415/8685759640.xls

10.1. ábra: A korrupció külső megfigyelők által észlelt nagysága országonként

Megjegyzés:

Az inverz CPI átlaga 2006 és 2008 között. Inverz CPI = 10 – CPI

Forrás: Special Eurobarometer 291 / 68.2. hullám (2007) adatai alapján saját számítás.

A korrupció *belső*, lakosság által észlelt mértéke közvélemény-kutatások alapján mérhető. Megvizsgáltuk, hogy a lakosság véleménye szerint a politika, a rendőrség, a bíróság és az egészségügy területén mennyire elterjedt a kenőpénz elfogadása vagy kérése (European Commission, 2008). A 10.2. ábra azoknak az arányát mutatja országonként, akik szerint a korrupció elterjedt a vizsgált területeken. Az ábra alapján a következő megállapításokat tehetjük. A vizsgálatba bevont országokban⁴ leginkább a politikát tartják korruptnak. A közvélemény Hollandiában és Dániában tartja ezt a legtisztábbnak, és a görögök, a franciák, a csehek és az írek tartják a legkorruptabbnak. A politika területén észlelt korrupció szintjét Görögország kivételével csak az újonnan csatlakozott tagországokban (Málta, Ciprus, Lettország, Bulgária, Szlovákia, Románia) haladja meg a rendőrség vagy a bíróság esetében tapasztalt korrupció.

Az ábra másik érdekessége, hogy a vizsgálatba bevont országok átlaga két csoportra osztja az országokat (régli és új EU-tagországok) akkor, ha az egészségügyben tapasztalt korrupció szerint rendezzük azokat növekvő sorrendbe (10.2. ábra). Hozzá kell azonban tenni, hogy az észtek, a máltaiak és csehek átlagos mértékben; a görögök pedig jóval átlag feletti mértékben érzékelik a korrupciót az egészségügyben.

⁴ Az EU jelzésű adatpont az elemzésbe bevont országok adatainak súlyozatlan átlagát mutatja. Ez az érték természetesen nem értelmezhető az Európai Unió lakosságának átlagos véleményeként, mert erről csak az országminták népességgel történő súlyozása után lehetne beszélni, ez pedig nem történt meg.

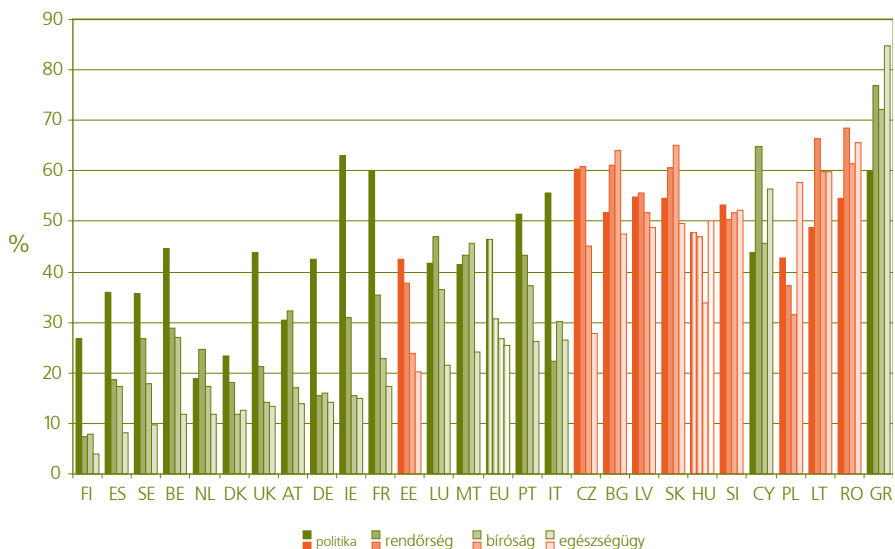
10.2. ábra: A lakosság által észlelt korrupció a politika, a rendőrség, a bíróság és az egészségügy területén országanként (%)

Megjegyzések:

Az adatok az egészségügyben észlelt korrupció nagysága szerint vannak sorrendbe állítva.

A kérdés: „Mit gondol, a csúszópénz kérése vagy elfogadása és a pozícióhoz kapcsolódó hatalommal személyes haszonszerzés céljából való visszaélés mennyire elterjedt a következők körében: az ország politikusai, a rendőrségnél dolgozó emberek, a bíróságnál dolgozó emberek, az egészségügyben dolgozó emberek?”

Forrás: Special Eurobarometer 291 / 68.2. hullám (2007) adatai alapján saját számítás.

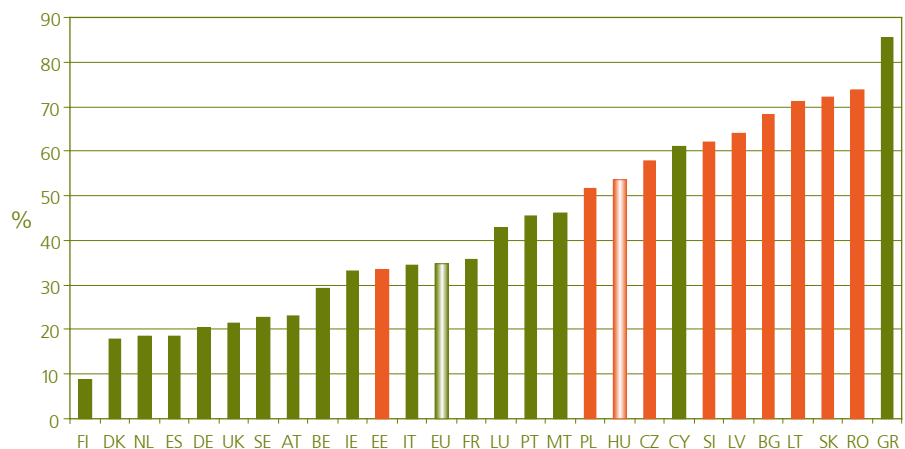
A négy vizsgált területen észlelt korrupció szintjét egyaránt figyelembe vettük akkor, amikor kialakítottuk a korrupció *belső*, a lakosság által észlelt szintjét mérő indexünket, amely azoknak a társadalmi arányát mutatja, akik véleménye szerint a négy terület közül legalább kettőben jelentős mértékű a korrupció (10.3. ábra). Az ábra érdekessége, hogy a régi és új tagállamok ismét külön csoportba rendeződnek (az átlag alattiak és az átlag felettiak csoportja). Az újonnan csatlakozott tagországok közül Észtországban a legalacsonyabb (átlagosnak mondható) a lakosság észlelte korrupció. Az új tagországok közül valamivel átlag feletti a luxemburgiak és portugálok által észlelt korrupció, és kimagaslóan magas annak a görögök által érzékelt szintje.

10.3. ábra: A korrupció lakosság által észlelt nagysága országanként (%)

Megjegyzés:

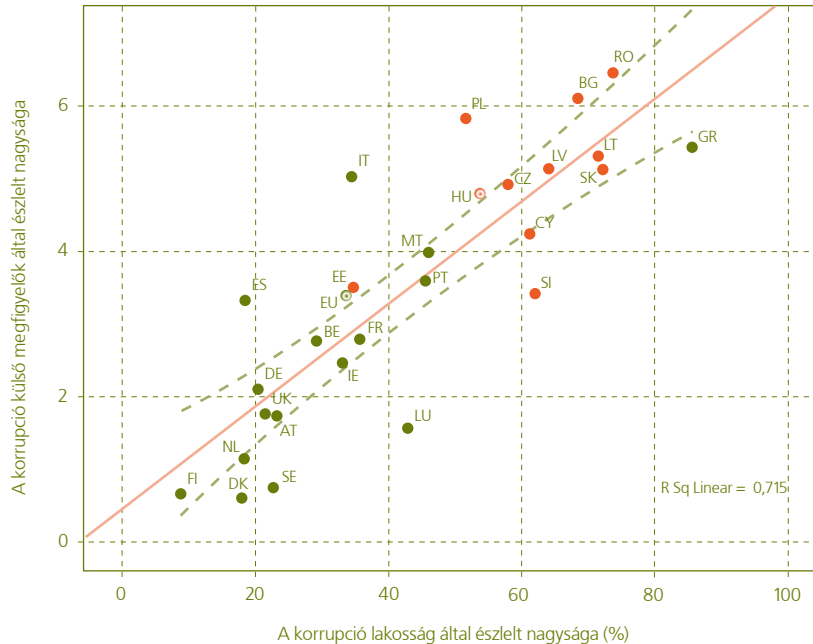
Azoknak a társadalmi aránya, akik szerint a politika, a rendőrség, a bíróság és az egészségügy területe közül legalább kettő esetében nagyon elterjedt a korrupció (%).

Forrás: Special Eurobarometer 291 / 68.2. hullám (2007) adatai alapján saját számítás.

A 10.4. ábrán a korrupció *külső* és *belső* szempontból való észlelése közötti kapcsolatot vizsgáltuk. Általánosságban megállapítható, hogy a külső megfigyelők a la-

kosság véleményével *konzisztensen* ítélik meg a korrupciót ($R^2 = 0,72$).⁵ A konfidenciaintervallumon⁶ kívül eső országoknál valamilyen *inkonzisztencia* tapasztalható a korrupció külső és belső megítélésében. Spanyolországban, Olaszországban és Lengyelországban a lakosság által észlelt korrupció szintjéhez képest a *külső megfigyelők* nagyobb mértékű korrupcióról számoltak be. Luxemburgban és Szlovéniában, de kisebb mértékben Dániában és Svédországban is, a külső megfigyelők véleményéhez képest a *lakosság* látja elterjedtebbnek a korrupciót.

10.4. ábra: A korrupció külső és belső szempontból történő észlelése országonként

Megjegyzések:

Y tengely: az inverz CPI átlaga 2006 és 2008 között.

X tengely: azoknak a társadalmi aránya, akik szerint a politika, a rendőrség, a bíróság és az egészségügy területe közül legalább kettő esetében nagyon elterjedt a korrupció (%).

Forrás: Special Eurobarometer 291 / 68.2. hullám (2007) adatai alapján saját számítás.

A korrupció külső és belső szempontból való észlelését mutató indikátorokat összevonva⁷ létrehoztunk egy kumulált indexet (a korrupció észlelésének kumulált indexe). Az index eloszlása (10.5. ábra) alapján megállapítható, hogy Görögországban és Romániában a legmagasabb, Finnországban a legalacsonyabb a korrupció percepciója. Az index nagy szórása azt jelzi, hogy a korrupció észlelése nagyon változatos képet mutat Európában.

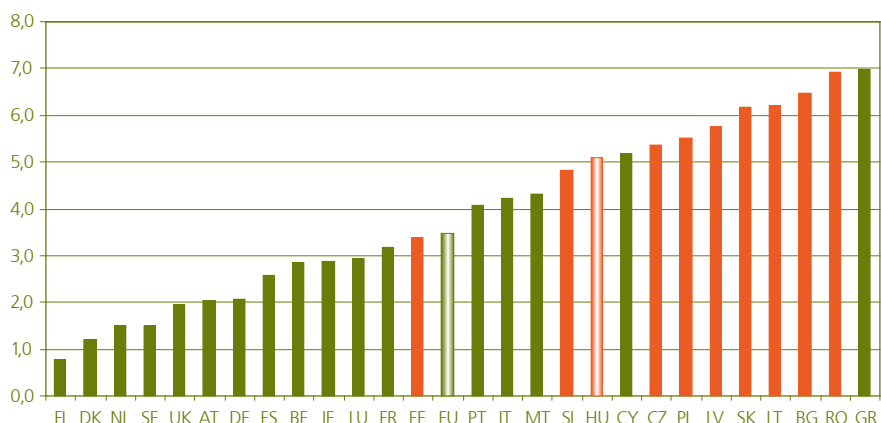
⁵ Az ábrán – és a többi hasonló típusún – egyenes vonal jelöli a két kérdés közti kapcsolat erejét (lineáris illesztés).

⁶ Az ábrán – és a többi hasonló típusún – két szaggatott vonallal jelölt ív mutatja azt a konfidenciaintervallumot, amely között 95% valószínűséggel berajzolható a regressziós egyenes, vagyis a két kérdés közötti általános (átlagos) összefüggés. Ezen ívek felett vagy alatt található országok valamilyen szempontból eltérnek az adatokban megmutatkozó általános trendtől (www.curvefit.com/linear_regression.htm).

⁷ Mindkét kérdést 0-tól 10-ig tartó skálára transzformáltuk, majd az átlagukat vettük.

10.5. ábra: A korrupció észlelésének kumulált indexe országonként

Forrás: Special Eurobarometer 291 / 68.2. hullám (2007) adatai alapján saját számítás.

10.2. A korrupció elfogadása – hivatalnoki (aktív) és általános (passzív) korrupció

Az EU országaiban meglehetősen általános az olyan hivatalnok elítélése, aki hajlamos a korrupcióra, vagyis kenőpénzt kér (tehát a hivatalnok *aktívan korrump*). A vizsgált országok lakosságának korrupcióelfogadása a lehetséges középtérték (2,5 pont) felét sem éri el azon a skálán (10.6. ábra), ahol az 1-es jelentése a kenőpénzkérés elítélése, a 4-esé pedig annak elfogadása. Nagy eltérés nem tapasztalható az országok között. Nagyon erős a korrump hivatalnok *megvetése* Dániában, s meglehetősen *enyhe* az elítélése Szlovákiában, Franciaországban és Portugáliában.

10.6. ábra: Az aktív hivatalnoki korrupció elfogadása

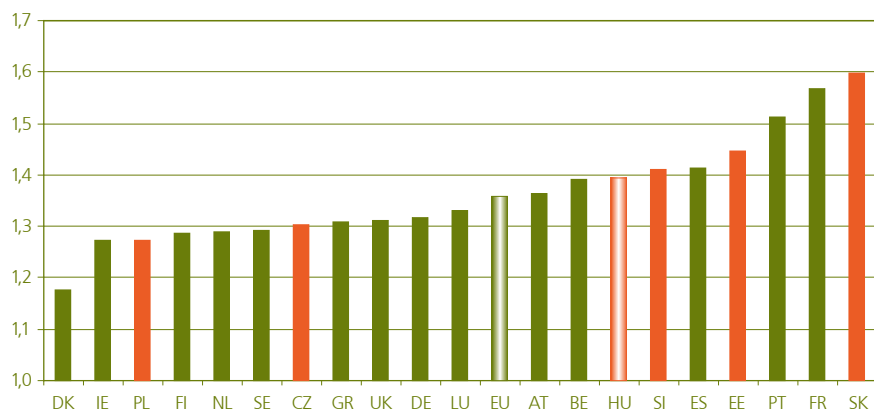
Megjegyzések:

A kenőpénzkérés megítélése (átlag, 1 – nagyon helytelen; 4 – egyáltalán nem helytelen).

A kérdés: „Mennyire tartja helytelennek, ha egy állami/önkormányzati hivatalnok egy szolgáltatásért cserébe szívességet vagy kenőpénzt kér?”

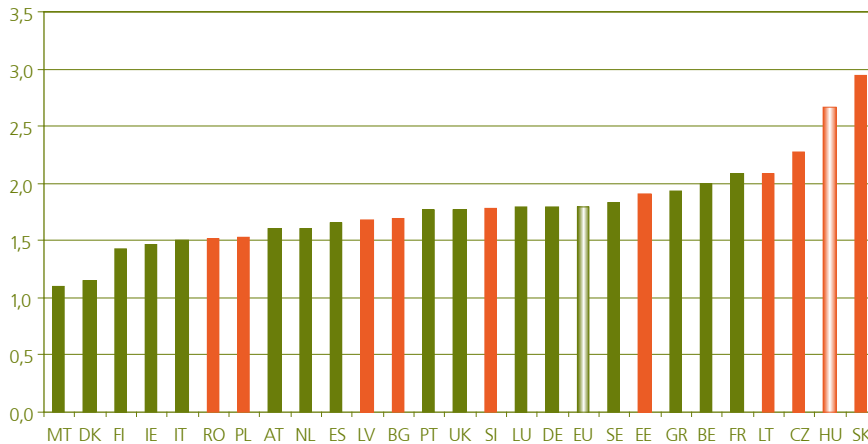
Az EU 27 tagországa közül adathiány miatt hiányzik: Bulgária, Ciprus, Lettország, Litvánia, Málta, Olaszország és Románia.

Forrás: ESS, 2. hullám (2004/2005) adatai alapján saját számítás.

Nagyon hasonló kép rajzolódik ki a kenőpénz *elfogadása* tekintetében (általános, illetve a kliensek által kezdeményezett, a hivatalnok szemszögéből *passzív korrupció*). A vizsgált országok lakosságának korrupcióelfogadása a lehetséges középtérték (5

pont) töredéke csupán (10.7. ábra) azon a skálán, ahol az 1-es a szigorú a 10-es pedig a megengedő álláspontot jelenti. Nagy eltérések ezúttal sem tapasztalhatók az országok között, Dánia mellett Máltán (Málta nem szerepelt az ESS-kutatásban) is erős a csúszópénz-elfogadás elítélése, s ismét *enyhén* ítélik meg azt a szlovákok, a litvánok (Litvánia nem szerepelt az ESS-kutatásban), és némileg a franciák.

10.7. ábra: A passzív korrupció elfogadása országonként

Megjegyzések:

A kenőpénz-elfogadás megítélése (átlag, 1 – soha; 10 – mindig).

A kérdés: „Mennyire tartja elfogadhatónak, ha valaki csúszópénzt fogad el kötelességének teljesítése során?”

Az EU 27 tagországa közül adathiány miatt Ciprus hiányzik.

Forrás: WVS, 4. hullám (1999/2000) alapján saját számítás.

Figyelemre méltó, hogy míg Magyarország és Csehország esetében az aktív hivatalnoki korrupciót átlagos mértékben ítéli el a lakosság, a közvélemény az átlagosnál lényegesen elnézőbb a korrupció passzív formájával szemben (vagyis ha valaki csúszópénzt fogad el).

A korrupció elfogadásának két változata közötti meglehetősen erős ($R^2 = 0,42$) összefüggést a 10.8. ábra mutatja. Megállapítható, hogy Magyarország, Csehország, s kisebb mértékben Görögország és Svédország is, a hivatalnoki aktív korrupcióval szemben az össznépi passzív korrupcióval megértőbb. Ezzel szemben Franciaország és Portugália, de enyhébb mértékben Észtország, Szlovénia és Spanyolország is, főként a hivatalnoki (aktív) korrupciót fogadja el.

A korrupció elfogadását mérő kumulált indexet a korrupció aktív és passzív formája megítélésének mutatói alapján hoztuk létre. Az index magas értéke a kenőpénzfizetés elfogadását, alacsony értéke pedig az elutasítást mutatja. Az indikátor eloszlása alapján (10.9. ábra) megállapítható, hogy Szlovákiában és Magyarországon a vizsgálatba bevont többi országhoz képest a közvélemény nagyon enyhén ítéli meg a korrupciót, míg a dánok az átlagosnál szigorúbban viszonyulnak a csúszópénzfizetéshez.

10.8. ábra: A hivatalnoki aktív és az általános passzív korrupció kapcsolata

Megjegyzések:

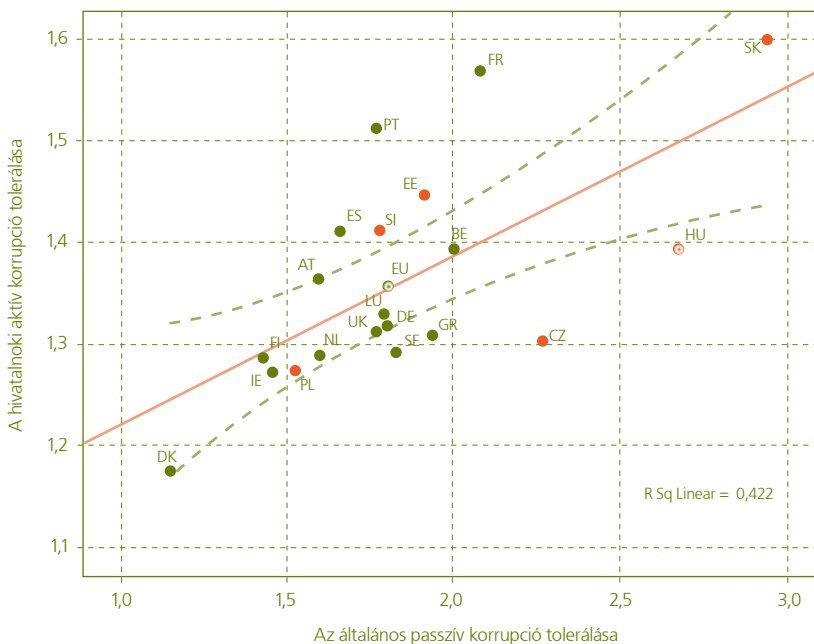
Minél nagyobb a skálákon felvett érték, annál enyhébb a korrupció megítélése.

Y tengely: „Mennyire tartja helytelennek, ha egy állami/önkormányzati hivatalnok egy szolgáltatásért cserébe szívességet vagy kenőpénzt kér?” Az adatok forrása: ESS 2. hullám, 2004/2005.

X tengely: „Mennyire tartja elfogadhatónak, ha valaki csúszópénzt fogad el kötelességének teljesítése során?” Az adatok forrása: WVS 4. hullám, 1999/2000.

Az EU 27 tagországa közül adathiány miatt hiányzik: Bulgária, Ciprus, Lettország, Litvánia, Málta, Olaszország és Románia.

Forrás: lásd fent, az adatok alapján saját számítás.

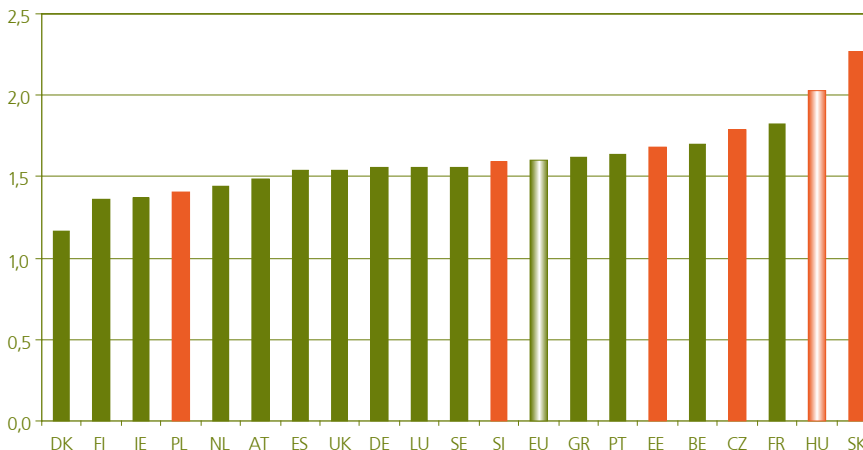

10.9. ábra: A korrupció elfogadását mérő kumulált index országonként

Megjegyzés:

Az EU 27 tagországa közül adathiány miatt hiányzik: Bulgária, Ciprus, Lettország, Litvánia, Málta, Olaszország és Románia.

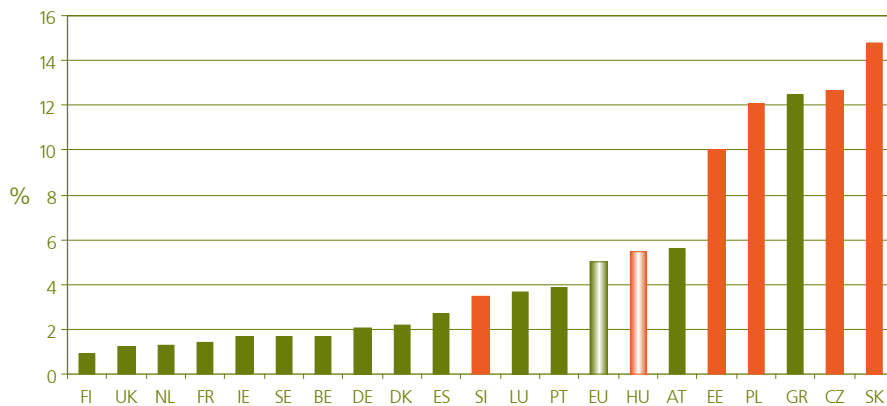
Forrás: ESS, 2. hullám (2004/2005) és WVS, 4. hullám (1999/2000) adatai alapján saját számítás.

10.3. A korrupció kétféle gyakorlata – passzív és aktív korrupció

Önbevallás alapján a korrupció előfordulása ritka jelenség. Öt éven belül a vizsgált országok lakosainak 5 százalékától kértek csúszópénzt. Ellentétben azonban a korrupció elfogadásával, a korrupció gyakorlata jelentős eltéréseket mutat a vizsgált országok között. A 10.10. ábrán azoknak a társadalmi arányát ábrázoltuk, akiket öt éven belül legalább egyszer korrupcióra „ösztönzött” egy hivatalnok. Ezt a fajta korrupciós gyakorlatot *passzív* korrupciós gyakorlatnak neveztük. Az ábra alapján megállapítható, hogy Szlovákiában, Csehországban, Görögországban, Lengyelországban, Észtországban a vizsgálatba bevont országok átlagánál (5%) legalább kétszer gyakoribb a passzív korrupció. Az átlagos értékhez közeli a passzív korrupciós gyakorlat Ausztriában, Magyarországon, Portugáliában, Luxemburgban és Szlovéniában. A többi országban szinte nem létezik a passzív korrupciós gyakorlat – ezekben az országokban az átlag fele alatti a vizsgált mutató értéke.

10.10. ábra: A passzív korrupciós gyakorlat országoként (%)

Megjegyzések:

Azok aránya, akiket öt éven belül legalább egyszer korrupcióra „ösztönzött” egy hivatalnok (%).

A kérdés: „Az elmúlt öt év során milyen gyakran fordult elő Önnel, hogy egy állami/önkormányzati hivatalnok egy szolgáltatásért cserébe szívesseget vagy kenőpénzt kért Öntől?”

Az EU 27 tagországa közül adathiány miatt hiányzik: Bulgária, Ciprus, Lettország, Litvánia, Málta, Olaszország és Románia.

Forrás: ESS, 2. hullám (2004/2005) adatai alapján saját számítás.

Az *aktív* korrupciós gyakorlatot a korrumpálók arányával mértük: azokéval, akik öt éven belül legalább egyszer kenőpénzt ajánlottak egy hivatalnoknak. A vizsgálatba bevont országokban általában az aktív korrupció ritkább jelenség (2%), mint a passzív korrupciós gyakorlat (5%). Az aktívan korrumpálók aránya (10.11. ábra) Szlovákiában, Csehországban és Lengyelországban az átlag többszöröse, és szintén átlag feletti értéket tapasztalunk Görögországban. Átlagosnak mondható ezen a téren Szlovénia, Spanyolország, Magyarország, Luxemburg, Portugália, Ausztria és Észtország. A vizsgálatba bevont többi országban pedig elhanyagolható (1% alatti) az aktív korrupciós gyakorlat.

10.11. ábra: Az aktív korrupciós gyakorlat országoként (%)

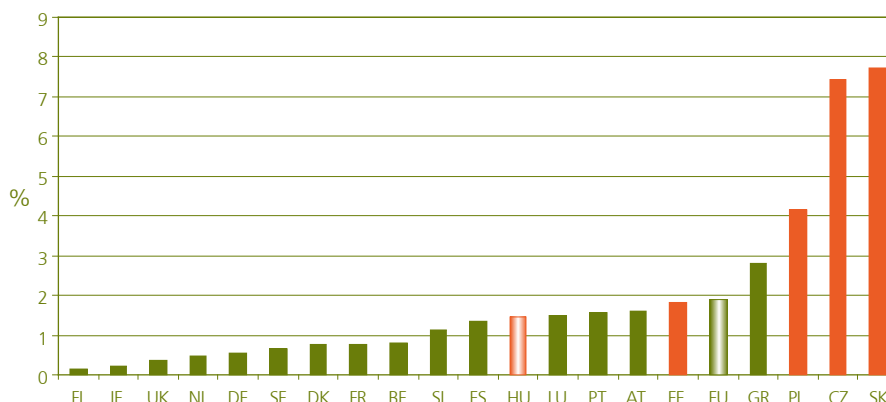
Megjegyzések:

Azok aránya, akik öt éven belül legalább egyszer korrumpáltak egy hivatalnokot (%).

A kérdés: „Az elmúlt öt év során milyen gyakran ajánlott fel szívességet vagy kenőpénzt állami/önkormányzati hivatalnoknak egy szolgáltatásért cserébe?”

Az EU 27 tagországa közül adathiány miatt hiányzik: Bulgária, Ciprus, Lettország, Litvánia, Málta, Olaszország és Románia.

Forrás: ESS, 2. hullám (2004/2005) adatai alapján saját számítás..

Az aktív és passzív korrupció kapcsolatát a 10.12. ábrán mutatjuk be. Megállapítható, hogy a két jelenség erősen összefügg egymással ($R^2 = 0,78$). Általánosságban minél magasabb a korrumpálók aránya, annál magasabb a korrumpált hivatalnok aránya is. Másiként megfogalmazva és a korrupciót a szolgáltatások egy sajátos piacának tekintve azt is mondhatjuk, hogy a kereslet és a kínálat összhangban van egymással. A 95 százalékos konfidenciaintervallumon kívül eső országokról pedig elmondható: Szlovákiában és Csehországban a kereslethez képest a kínálat – az aktív korrupciós gyakorlat – szintje még magasabb, míg Észtországban és Görögországban a kínálat-hoz képest a kereslet – a passzív korrupciós gyakorlat – bizonyul jelentősebbnek.

10.12. ábra: Az aktív és a passzív korrupció kapcsolata országoként

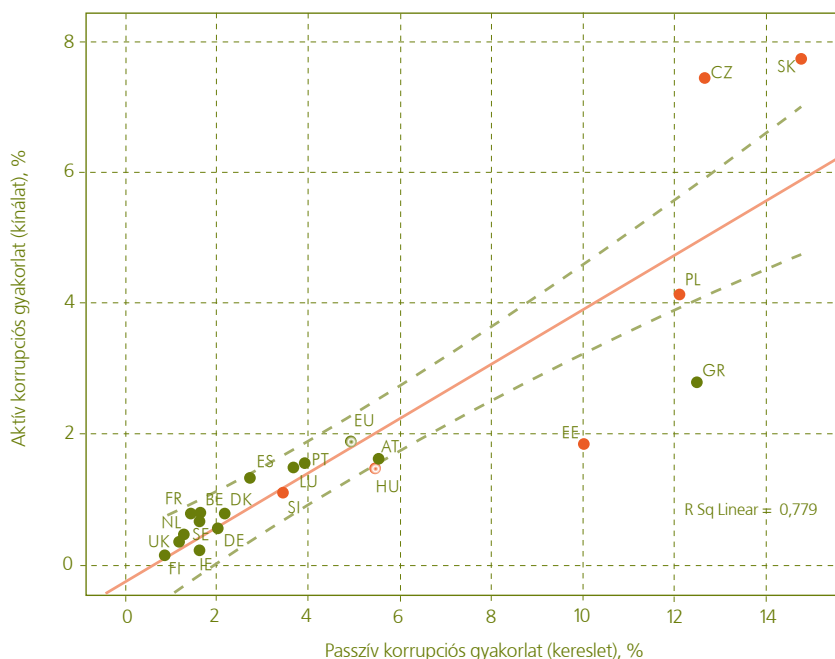
Megjegyzések:

Y tengely: azok aránya, akik öt éven belül legalább egyszer korrumpáltak egy hivatalnokot.

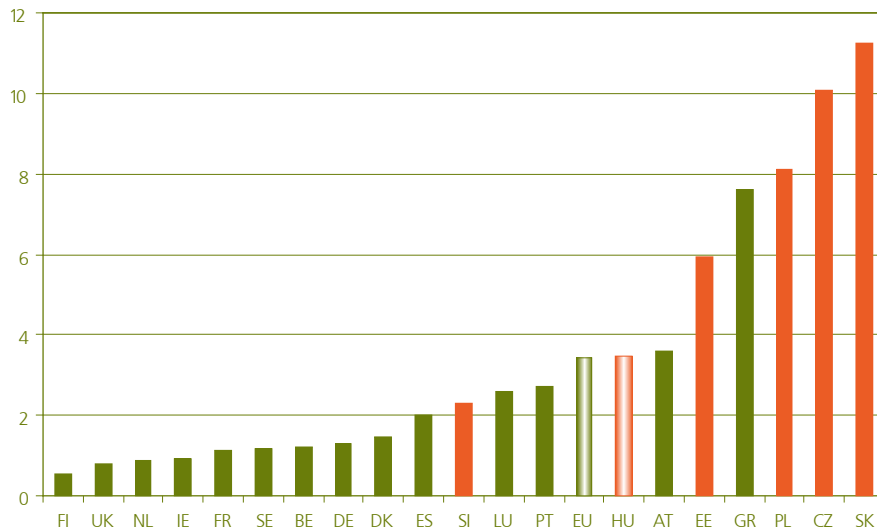
X tengely: azok aránya, akiket öt éven belül legalább egyszer korrupcióra „ösztönzött” egy hivatalnok.

Az EU 27 tagországa közül adathiány miatt hiányzik: Bulgária, Ciprus, Lettország, Litvánia, Málta, Olaszország és Románia.

Forrás: ESS, 2. hullám (2004/2005) adatai alapján saját számítás..

Végül a korrupció gyakorlata esetében is létrehoztunk egy kumulált indexet, amely az aktív és passzív korrupciós gyakorlat átlaga.⁸ Az index eloszlása (10.13. ábra) alapján megállapítható, hogy Görögország kivételével főként az újonnan csatlakozott tagországokban (Szlovákiában, Csehországban, Lengyelországban és Észtországban) kivrívó a korrupciós gyakorlat.

10.13. ábra: A korrupciós gyakorlat kumulált indexe országonként

Megjegyzés:

Az EU 27 tagországa közül adathiány miatt hiányzik: Bulgária, Ciprus, Lettország, Litvánia, Málta, Olaszország és Románia.

Forrás: ESS, 2. hullám (2004/2005) adatai alapján saját számítás.

10.4. A korrupció észlelése, elfogadása és gyakorlata közötti összefüggések

A következőkben azt vizsgáljuk, milyen összefüggés van a korrupció elfogadása, észlelése és gyakorlata között. Ebben az elemzési részben már csak a kumulált indexek alapján hasonlítjuk össze az országokat.

A 10.14. ábrán a korrupció észlelése és elfogadása közötti összefüggést mutatjuk be. Általánosságban megállapítható, hogy minél megengedőbb egy ország közvéleménye a kenőpénzfizetés irányában, annál nagyobb az észlelt korrupció ($R^2 = 0,37$). Görögországban, Lengyelországban, Csehországban és Szlovákiában azonban a lakosság „toleranciaszintjéhez” képest *magasabb* az észlelt korrupció. Ugyanakkor Finnországban, Hollandiában, az Egyesült Királyságban, Németországban, Svédországban, Belgiumban és Franciaországban a lakosság a korrupcióval kapcsolatos vélekedéséhez képest az észlelt korrupció az *alacsonyabb*.

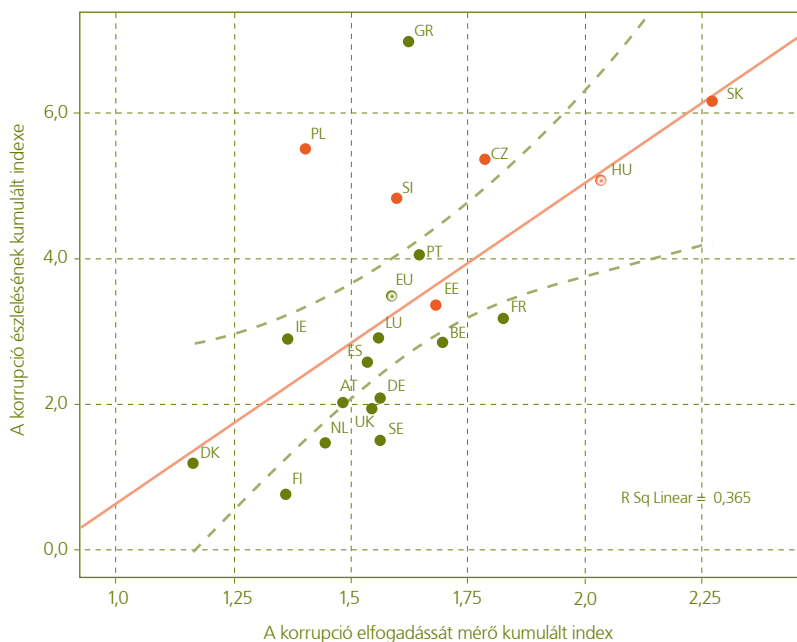
⁸ Az aktív és passzív korrupciós gyakorlat arányszámait megszoroztuk százszal, összeadtuk, majd elosztottuk kettővel.

10.14. ábra: A korrupció észlelése és elfogadása közötti összefüggés országonként (%)

Megjegyzés:

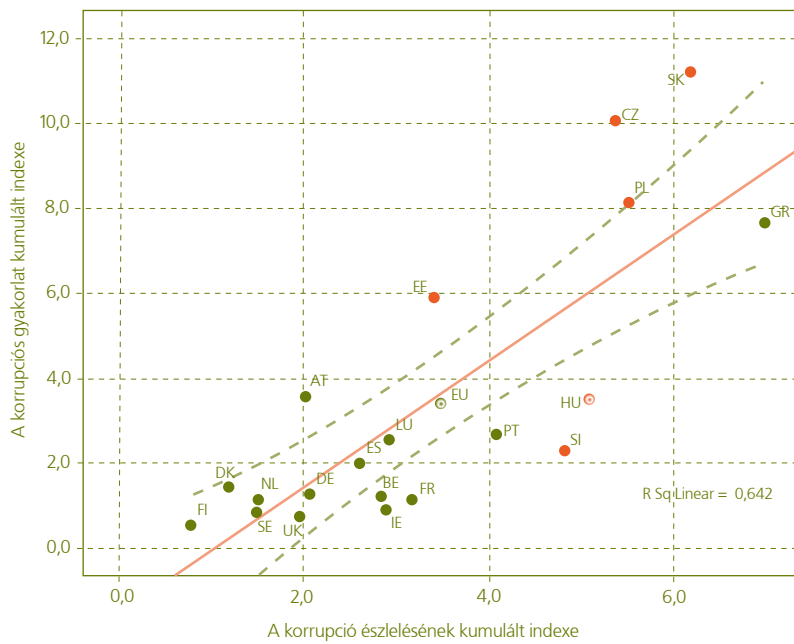
Az EU 27 tagországa közül adathiány miatt hiányzik: Bulgária, Ciprus, Lettország, Litvánia, Málta, Olaszország és Románia.

Forrás: ESS, 2. hullám (2004/2005) adatai alapján saját számítás..

A 10.15. ábrán a korrupció gyakorlata és észlelése közötti összefüggést ábrázoltuk. A nagyon erős ($R^2 = 0,64$) pozitív összefüggés a két jelenség erős kapcsolódását bizonyítja. Ugyanakkor Szlovákiában, Csehországban, Észtországban, és kisebb mértékben Ausztriában, *részleges vakság* állapítható meg a kenőpénzfizetés területén; ezekben az országokban ugyanis az észlelt korrupció szintjénél magasabb a korrupciós gyakorlat. A másik oldalról kiváltképpen a szlovének és a magyarok, de valamelyest a portugálok, a franciák, az írek és a belgák is *túlságosan érzékenyen* ítélik meg a korrupciót. Ezekben az országokban a korrupciós gyakorlat szintje alacsonyabb, mint ami annak észleléséből következne.

A korrupció gyakorlata és elfogadása között szintén pozitív összefüggést találunk (10.16. ábra). Megállapítható, hogy minél inkább elfogadja egy ország közvéleménye a korrupciót, annál magasabb a korrupciós gyakorlat ($R^2 = 0,28$). Csehországban, Lengyelországban és Görögországban ismét, valamint Észtországban (a 10.14. ábrán az észtek nem ebbe a csoportba tartoztak) a korrupciós gyakorlat *magasabb*, mint ami annak megítéléséből következik. A másik oldalról az Egyesült Királyság, Svédország, Franciaország, Belgium és Németország esetében ismét (a magyar adatpont pedig ennek a csoportnak a szélén található) a lakossági véleményekhez képest *alacsonyabb* a korrupciós gyakorlat.

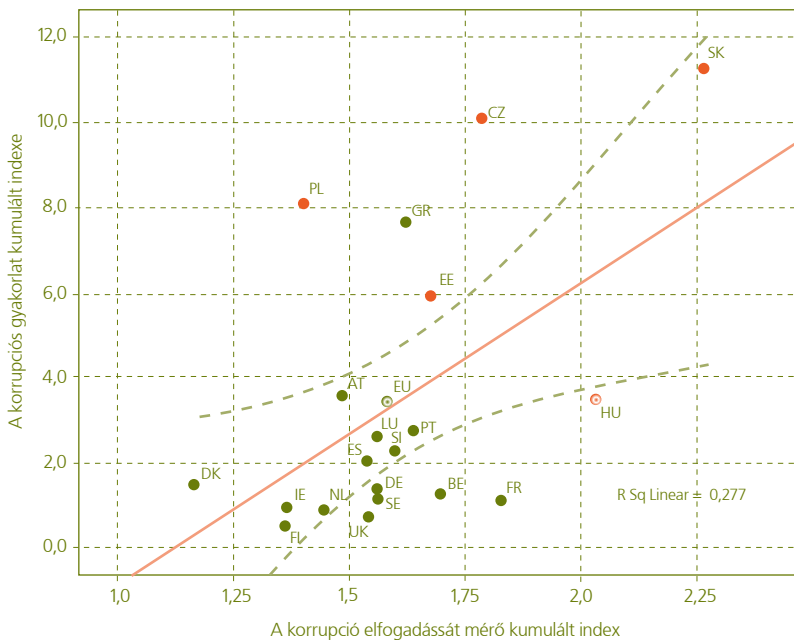

10.15. ábra: A korrupció gyakorlata és észlelése közötti összefüggés országonként

Megjegyzés:

Az EU 27 tagországa közül adathiány miatt hiányzik: Bulgária, Ciprus, Lettország, Litvánia, Málta, Olaszország és Románia.

Forrás: ESS, 2. hullám (2004/2005) adatai alapján saját számítás.

10.16. ábra: A korrupció gyakorlata és elfogadása közötti összefüggés országonként

Megjegyzés:

Az EU 27 tagországa közül adathiány miatt hiányzik: Bulgária, Ciprus, Lettország, Litvánia, Málta, Olaszország és Románia.

Forrás: ESS, 2. hullám (2004/2005) adatai alapján saját számítás.

Magyarország különleges abból a szempontból, hogy míg a magyarok viszonylag jelentősnek érzélik a korrupciót, és ezt a helyzetet el is fogadják (10.14. ábra), addig – az európai országok közt egyedüliként – mind a korrupció észlelése (10.15. ábra), mind annak elfogadása (10.16. ábra) sokkal erősebb, mint a korrupció gyakorlata.

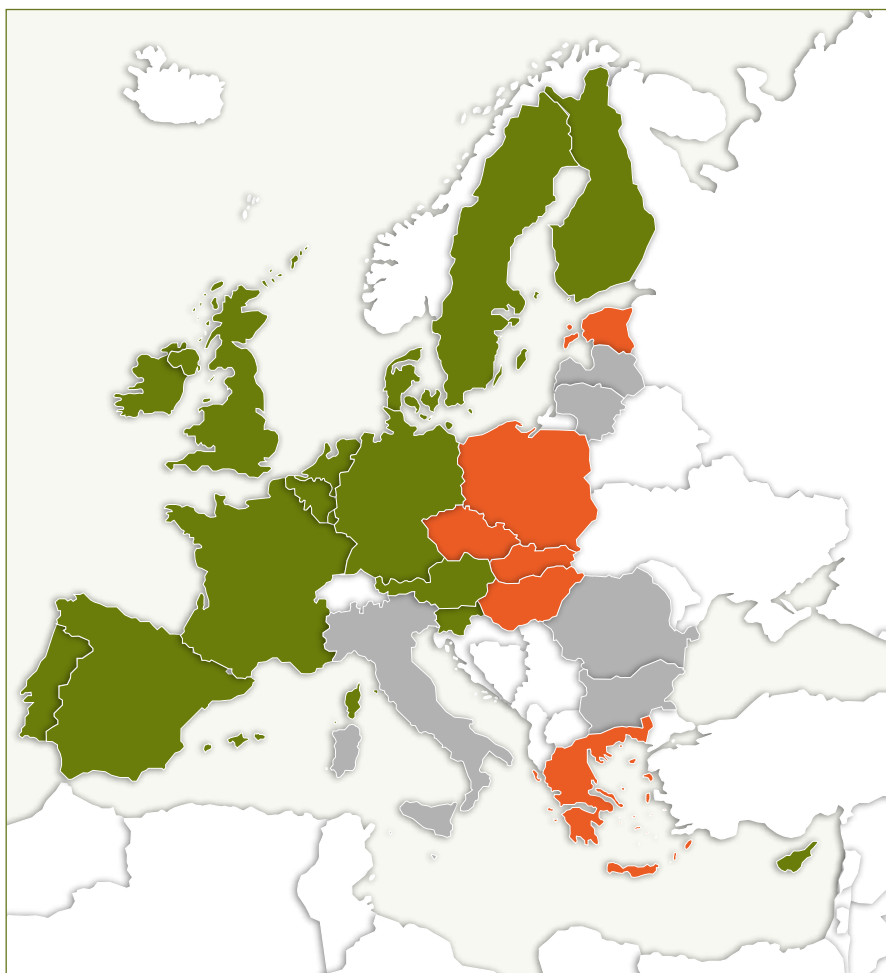
10.5. Korrupciós kultúra?

Rövid elemzésünk végén a három területen létrehozott indexet egy *korrupciós kultúrának* nevezett indexbe vonjuk össze. Ennek azokban az országokban magas az értéke, ahol a lakosság elfogadja a korrupciót, valamint a korrupció észlelése és gyakorlata egyaránt magas.⁹ A korrupciós kultúra index átlag feletti értékeit pirossal jelöltük a 10.17. ábrán látható Európa-térképen. Mivel a pirosra színezett országok kivétel nélkül földrajzi értelemben keleten helyezkednek el, elképzelhető, hogy *Európa korrupciós határát* találtuk meg.

10.17. ábra: Európa korrupciós térképe, és a korrupciós határ hipotézise

Megjegyzés:

Az ábrán pirossal színezett országok a korrupciós kultúrát mérő index átlagértéke feletti értékek, a zölddel színezett országok pedig az index átlagos vagy átlag alatti értékei. A szürkével színezett EU-országokban, valamint a térképen nem szereplő Ciprus és Málta esetében adathiány miatt nem lehetett előállítani az indexet.

⁹ Az indexet értelemszerűen csak azokban az országokban hoztuk létre, ahol hiánytalan adatsorokkal rendelkezünk, ezért Lettország, Litvánia, Románia, Bulgária, Olaszország, Málta és Ciprus adataival nem tudunk dolgozni.

10.6. Összegzés

Elemzésünk során a korrupció három egymással erősen összefüggő sajátosságát (észlelés, elfogadás és gyakorlat) vizsgáltuk. A korrupciót mindhárom metszetben a kenőpénzfizetés jelenségén keresztül mértünk.

A *korrupció észlelésének* elemzése során láthatóvá vált, hogy míg a külső szakértők és a lakosság korrupcióérzékelése hasonló (a két jelenség erősen összefügg), addig vannak ellentmondó esetek. Spanyolországban, Olaszországban és Lengyelországban a lakosság által észlelt korrupció szintjéhez képest a külső megfigyelők nagyobb mértékű korrupcióról számoltak be, ezzel szemben Luxemburgban és Szlovéniában a külső megfigyelők véleményéhez képest a lakosság látja rosszabbnak a korrupciót.

A *korrupció két formájának* – hivatali (aktív) és általános (passzív) – *elfogadása* szintén erősen összefügg egymással az európai országokban. Míg azonban Magyarországon és Csehországban a hivatalnoki (aktív) korrupcióval szemben az általános (passzív) korrupciót fogadja el inkább a közvélemény, addig különösen a portugálok és a franciák a hivatalnoki korrupcióval szemben elnézőbbek.

A *korrupciós gyakorlat* kínálati (aktív) és keresleti (passzív) formája is erősen kapcsolódik egymáshoz, de míg Szlovákiában és Csehországban a magas kereslethez képest a kínálat szintje még magasabb, addig Észtországban és Görögországban a kínálathoz képest a kereslet nagyobb.

Hazánk az egyetlen olyan ország, ahol a korrupciós gyakorlat szintje mind a korrupció észleléséhez, mind annak elfogadásához viszonyítva alacsonyabb (a kumulált index alapján). Úgy tűnik, a magyar lakosság nem ismeri be, hogy korrupt, noha egyrészt ezt mások esetében széles körben érzékeli, másrészt el is fogadja.

A korrupció gyakorlata és észlelése erősen, míg gyakorlata és elfogadása, illetve észlelése és elfogadása közepesen erősen függ össze. A korrupció három metszete összességében az EU keleti határain a legmagasabb.

Hivatkozások

- EISENSTADT, S. N. – RONIGER L. (1984): *Patrons, clients, and friend*. Cambridge University Press, Cambridge.
- EUROPEAN COMMISSION (2008): *The Attitude of Europeans toward Corruption*. Special Eurobarometer 291. http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_291_en.pdf (letöltés dátuma: 2009. április 19.).
- GAMBETTA, D. (2002): *Corruption: An Analytical Map*. In KOTKIN, S. – SAJÓ, A.: *Political Corruption in Transition*. CEU Press, Budapest–New York, 33–56.
- HEIDENHEIMER, A. J. – JOHNSTON, M. – LEVINE, V. T. (eds.) (1989): *Political Corruption: A Handbook*. Transaction Publisher, New Brunswick.
- ROSE-ACKERMAN, S. (1978): *Corruption*. Academic Press, New York.

- SIK E. (2002): The Bad, the Worse, and the Worst: Guesstimating the Level of Corruption. In KOTKIN, S. – SAJÓ, A.: *Political Corruption in Transition*. CEU Press, Budapest–New York, 91–114.
- TRANSPARANCY INTERNATIONAL (2006): Transparency International Korrupció Érzékelési Index, 2006-os adatok, www.transparency.hu/files/p/330/9544082342.doc (letöltés dátuma: 2009. április 8.).
- TRANSPARANCY INTERNATIONAL (2007): Transparency International Korrupció Érzékelési Index, 2007-es adatok, www.transparency.hu/files/p/329/9563037495.xls (letöltés dátuma: 2009. április 8.).
- TRANSPARANCY INTERNATIONAL (2008a): Transparency International Korrupció Érzékelési Index, 2008-as adatok, www.transparency.hu/files/p/415/8685759640.xls (letöltés dátuma: 2009. április 8.).
- TRANSPARANCY INTERNATIONAL (2008b): Gyakran ismételt kérdések a CPI-ről, www.transparency.hu/files/p/415/7868120021.pdf (letöltés dátuma: 2009. április 23.).